

ANSAITSEVUUDEN DISKURSIIVISET STRATEGIAT

**Positiivisen diskurssianalyysin näkökulma
turvapaikanhakijoiden asiaa ajavaan
kansalaistoimintaan**

Irina Herneaho // Helsingin yliopisto
irina.herneaho@helsinki.fi

Tukholma 4.10.2018

Runko

1. Tutkimuksen lähtökohtia: nk. pakolaiskriisi
2. Teoriaa: positiivinen diskurssianalyysi
3. Aineistosta
4. Kolme diskursiivista strategiaa
  - a. Humanisaatio
  - b. Yksilöllistäminen
  - c. Uhriuttaminen
5. (Muita teemoja aineistosta)
6. Lähteet

Lähtökohtia: nk. pakolaiskriisin diskursiivinen rakentuminen

- Tutkimuksen taustalla v. 2015 muuttunut turvapaikanhakijatilanne
  - Suomesta haki turvapaikkaa reilut 32 000 ihmistä
- Väitöstutkimuksen tarkoituksena selvittää, millaista kuvaa nk. pakolaiskriisistä luodaan suomalaisessa 1) politiikan diskurssissa 2) **turvapaikanhakijoiden oikeuksia puolustavassa kansalaistoiminnassa.**
- Aiempi tutkimus painottunut maahanmuuttovastaisten tahojen kielenkäyttöön (esim. Wodak 2015; Doerr 2017)
- Esitelmän aineisto turvapaikanhakijoiden asiaa ajavan *Oikeus elää* -verkoston blogista

Teoriaa: positiivinen diskurssianalyysi (PDA)

- Kriittisen diskurssintutkimuksen haara, joka on saanut alkunsa CDA:n sisäisestä kritiikistä (esim. Martin 2004; Bartlett 2012)
  - CDA:n perinteinen painotus eliittien tuottamassa eriarvoisuudessa
  - PDA:n tavoitteena identifioida ja analysoida sosiaalista oikeudenmukaisuutta edistäviä kielenkäytön tapoja
  - Pikemminkin filosofinen lähtökohta kuin konkreettinen työkalupakki
- Kiinnostunut faircloughilaisessa (esim. 1992, 2012) hengessä yhteiskunnallisesta muutoksesta, mutta lähestyy sitä valtaapitävien sijaan ruohonjuuritason toimijoiden näkökulmasta
  - Poliittisen mielikuvituksen tutkimista: Miten on? → Miten voisi olla?

PDA: mikä muuttuu?

- Kun analyyttinen katse suunnataan eliittien sijaan ruohonjuuritason toimijoihin, muutos aineistoa syvällisempi
- Tutkimuksen yksi tavoite hahmotella, mikä kaikki muuttuu (ja minkä on muututtava) kun tutkimuskohteena kansalaistoiminta
  - Aineiston asettamat haasteet: tunnusomaista esim. epäinstitutionaalisuus, ennakoimattomuus, nopeus, hybridisyys
  - Tuotantoon liittyvät kysymykset: erilaiset (kielelliset ja muut) resurssit
  - Eettiset kysymykset (esim. mahdollinen tutkimuksesta koituva haitta)

Oikeus elää (Right to live / Stop deportations)

- Turvapaikanhakijoiden oikeuksia puolustava verkosto, jonka toiminnassa mukana suomalaisia ja turvapaikanhakijoita
  - aktivoitunut muuttuneen turvapaikanhakijatilanteen myötä
- Nostanut esiin turvapaikkapolitiikkaan ja -menettelyyn liittyviä epäkohtia
  - yksittäiset keissit + koko maahanmuuttojärjestelmän kritiikki
- Ympäri vuorokautinen mielenosoitus Helsingin keskustassa helmikuusta kesäkuuhun 2017
- Aktiivinen sosiaalisessa mediassa (**blogi**, FB, Twitter)
  - mobilisointi

Ansaitsevuuden diskursiiviset strategiat

- Diskursiivinen strategia ~ suhteellisen järjestäytynyt ja tavoitteellinen kielenkäytön tapa (Reisigl & Wodak 2001)
- Keskityn tässä diskursiivisiin strategioihin, joilla turvapaikanhakijat kuvataan **ansaitsevina pakolaisina** (*deserving refugees*, Holmes & Castañeda 2016)
  - vrt. ansaitsematon maahanmuuttaja
- Alustava jaottelu: 1) humanisaatio 2) yksilöllistäminen 3) uhriuttaminen
  - Huom! Käsittelen näitä erikseen, mutta aineistossa ne risteävät ja ovat osin päällekkäisiä.
- Analyysi piirtää esiin myös laajempia yhteiskunnallisia normeja: kielenkäytön strategisuus
  - Ennakoitu vastaanotto ohjaa kielellisiä valintoja: millaisilla argumenteilla mahdollisuus saavuttaa laajempaa hyväksyntää?

Humanisaatio

- Ihmisyuden, inhimillisten ominaisuuksien korostaminen tavalla, joka on omiaan herättämään empatiaa (Kirkwood 2017)
  - (vrt. dehumanisaatio)
- Ei juuri olemassa olevia analyysimalleja, niukasti tutkimusta
- Mitkä ominaisuudet, toiminnot yms. ymmärrettävissä ihmisyuden kannalta olennaisiksi? Miten näitä kielenetään?
  - ei ennalta määriteltävissä: kulttuuri- ja kontekstisidonnaisuus

Humanisaatio aineistossa

- Argumentaation keskiössä käsitys kaikkia ihmisiä yhdistävästä perustasta
  - turvapaikanhakijoiden oikeudet & vastaanottavan valtion velvollisuudet
  - ihmisoikeusajattelu, vetoaminen lakiin ja kansainvälisiin sopimuksiin
- Kielen keinojen jatkumo eksplisiittisestä implisiittiseen (esim. eksplisiittinen ihmiseksi kategorisointi – sisäisen maailman kuvaus)

Yksilöllistäminen

- Turvapaikanhakijatilanteen käsitteleminen yksilön näkökulmasta
- Vastakertomuksia ja -kuvastoa nk. pakolaiskriisin yleiselle mediajulkisuudelle, jossa korostuvat muuttoliikkeiden hallitsemattomuus ja massiivisuus
  - esim. Yle 4.3.2016 ”[Turvapaikanhakijoiden ison vyöryn vuosi – katso, ketkä menivät ja minne](#)”

Yksilöllistämisen keinoja esim.

- Viittaaminen nimellä (oma tai pseudonyymi)
- Kuvat (erityisesti selfiet)
- Turvapaikanhakijoiden oman äänen representointi
- Henkilökohtaisten ominaisuuksien ja tilanteiden kuvaaminen
  - perustellaan suojeluntarvetta (esim. kansalaisuus/lähtömaa, (nais)sukupuoli, ikä, terveydentila...) → yhteys uhriuteen

Uhriuttaminen

- Turvapaikanhakijoiden kuvaaminen uhrina (esim. Wroe 2017)
  - Eksplisiittistä (esim. nimittäminen vainon/väkivallan uhriksi)
  - epäsuorempaa (haavoittuvaisuuden, kärsimyksen kokemusten kuvaaminen)
- Turvapaikkajärjestelmän aiheuttama/syventämä uhrius: maahanmuuttojärjestelmän banaali pahuus (Arendt)
  - ”kaksinkertainen uhrius”: vaino lähtömaassa & maahanmuuttojärjestelmän aiheuttama piina
- Huom! En kiistä, etteikö turvapaikanhakijoiden kuvaaminen uhrina olisi perusteltua. Kyse siitä, mitä teksteissä valitaan painottaa & millaisia seurauksia valinnoilla on (esim. toimijuus).

Muita teemoja: kelpoisuus

- Entä jos turvapaikanhakija ei vastaa vallitsevia kulttuurisia käsityksiä ”ansaitsevasta pakolaisesta”?
  - Ansaitsevuus vs. *KELPOISUUS*
- Teksteissä korostetaan ansaitsevyyden ohella turvapaikanhakijoiden *kelpoisuutta*
  - sopeutuminen Suomeen (kotoutuminen, kielen oppiminen)
  - (taloudellinen) hyöty Suomelle (työnteko, opiskeleminen)

Muita teemoja: toimijuus

- Toimijuus monitahoinen ilmiö aineistossa
- Liittyy toisaalta toimijuuden kuvaukseen kielen tasolla (turvapaikanhakijat aktiivisina toimijoina / passiivisina toiminnan kohteina)
- Toisaalta kyse koko toiminnan lähtökohdasta: turvapaikanhakijat aktivisteina, mielenosoittajina, tekstien tuottajina

Lähteet

- Bartlett, T. 2012: *Hybrid voices and collaborative change. Contextualising positive discourse analysis*. New York: Routledge.
- Doerr, N. 2017: Bridging language barriers, bonding against immigrants. – *Discourse & Society* 28, 3–23.
- Holmes, S. & Castañeda, H. 2016: Representing the "European refugee crisis" in Germany and beyond. – *American Ethnologist* 43 s. 12–24.
- Fairclough, N. 1992: *Discourse and social change*. Cambridge: Polity.
- 2012: Critical discourse analysis. – J. P. Gee & M. Handford (ed.), *The Routledge handbook of discourse analysis*, 8–19. Lontoo: Routledge.
- Kirkwood, Steve 2017: The humanisation of refugees. A discourse analysis of UK parliamentary debates on the European refugee 'crisis'. – *Journal of community & applied social psychology* 27 s. 115–125. <http://dx.doi.org/10.1002/casp.2298>.
- Martin, J. R. 2004: Positive discourse analysis. Solidarity and change. – *Revista Canaria de Estudios Ingleses*, 49 (1) s. 179–202.
- Reisigl, M. & Wodak, R. 2001: *Discourse and Discrimination. Rhetorics of Racism and Antisemitism*. London: Routledge.
- Wroe, L. E. 2017: 'It really is about telling people who asylum seekers really are, because we are human like anybody else': Negotiating victimhood in refugee advocacy work. – *Discourse & Society* 29 s. 324–343.